

FRI-2.205-1-PP-03

A STUDY OF PARENTS' KNOWLEDGE ABOUT THE PHENOMENON OF FAMILY CONFLICT³

Assoc. Prof. Bagryana Ilieva, MA, PhD

Department of Pedagogy

University of Ruse “Angel Kanchev”

Tel.: +359888-269

E-mail: bilieva@uni-ruse.bg

***Abstract:** Conflict is one of the most frequently discussed topics in the public sphere. The increasing incidence of aggression among children and adults is drawing the attention not only of specialists but also of the entire public. The present study aims to determine whether conflict exists in the family, the causes and consequences of its occurrence, and to propose strategies for its resolution. A survey was conducted, and information was analyzed among parents with children of primary school age in two settlements regarding their knowledge on the topic of conflict in the family.*

***Key words:** parents, children, conflict, conflict situation.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Днес, повече от всякога се споделя, че хората е необходимо да имат мнение, да го споделят и да го отстояват. Още през 1942 год. американската социална психоложка Мери Фолет посочва необходимостта от урегулиране на конфликтите, а не тяхното потискане.

В процеса на отстояването на противоположната си позиция субектите влизат в пререкания или спор, които често се задълбочават и прерастват в конфликт. Затрудненията, вероятно, не се коренят само от дефицит на умения за водене на невербална и вербална комуникация, а от липсата на близост и социален живот.

Много изследователи са на мнение, че пандемичната ситуация принуди хората да се чувстват самотни и изоставени. Наблюдава се проблем на близостта, а причината за тази ситуация са подтиснатите чувства на докосване и контакт или потребност от емоционална връзка.

Там където съществува подобна „картина“ на намален интензитет в общуването и честота на социални взаимоотношения, се наблюдава увеличение на вероятността за трудности при комуникацията, за възникване на сериозни спорове, прерастващи в конфликти.

Настоящата публикация е провокирана от потребност на родителите да притежават познания за конфликта и конфликтните ситуации в семейството с цел разпознаване, предотвратяване или управлението им. Този въпрос се разглежда най-вече от гледна точка на възпрепятстване развитието на конфликт в семейната среда и недопускане на инцидент или противоборство между членовете на семейството и с участие на децата.

Обект на изследване е явлението конфликт между членовете на семейството: между родители, между дете/ца и родител/и. Целта е да се установи съществува ли конфликт в семейството; причини и последици от възникването му, и да се предложат стратегии за разрешаването му.

Всичко това е направено на базата на конкретно изследване на семейства в гр. Русе и гр. Сливо поле с деца в начална училищна възраст.

³ Докладът е представен на 24 октомври 2025 г. в секция „Педагогика и психология“ с оригинално заглавие на български език: ИЗСЛЕДВАНЕ ПОЗНАНИЯТА НА РОДИТЕЛИ ЗА ЯВЛЕНИЕТО КОНФЛИКТ В СЕМЕЙСТВОТО. Докладът отразява резултати от работата по проект № 25-ФПНО-01 „Разработване на стратегии за усъвършенстване на социално-педагогическата работа съобразно съвременните поколенчески характеристики на потребителите на социално-образователни услуги“, финансиран от фонд „Научни изследвания“ на Русенския университет.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Според Л. Милков конфликтът е „сложен и динамичен процес на противопоставяне и противоборство на взаимно изключващи се цели, позиции, идеи, възгледи, въздействащ върху действията, отношенията и поведенческите нагласи на личността“ (Милков, Л., 2014).

Конфликт в ежедневната лексика означава сблъскване на противоположни интереси, стремежи или възгледи. Житейското му тълкуване като спор, кавга, скандал се различава съществено от научната му интерпретация. Във философията конфликтът се разглежда като борба на противоположни тенденции в една система (биологична, психична и социална). В психологичен аспект конфликт възниква тогава, когато се извършва психическа преработка на информация и регулация на поведение и е свързан със силни емоционални преживявания (<https://bg.wikipedia.org/wiki/>).

След предложените по-горе определения за конфликт може да си позволим и да обобщим следните сродни или синоними на понятието:

- съперничество, вражда, неразбирателство, несъгласие, спор, спречкване
- кавга, схватка
- разногласие, скарване
- конфронтация, противопоставяне
- пререкание, караница и др. (<https://bg.wikipedia.org/wiki/>).

От изследвания на историците до наши дни се смята, че движеща сила на човешката цивилизация са непрекъснати противоречия. Те са основата на възникване на военни сблъсъци, дворцови интриги и много конфликти между общности и държави. Също така може да се срещат институционални конфликти, нарушени междуличностните взаимоотношения или вътрешно личностни в живота на отделния човек.

Общо прието и в рамките на нормалното е, възникването на проблеми или конфликти в едно семейство или връзка. Всеки който в момента е във връзка/семейство или е бил, в определен период да е имал разногласия, спор или противопоставяне със съпруг/а или партньор/а до себе си. Конфликтолозите смятат, че може да възникне спор или конфликт, но да има начало и край.

Притеснителното е, когато:

- Конфликтът се превръща в хроничен с повод за скандал или обвинение.
- Темите, които водят до конфликт са с негативен характер и се повтарят с месеци и години.
- Хроничните конфликти са агресивни и манипулативни за потърпевщата страна, а тя ги приема като нормално и ежедневно.
- Деца израстват в нездрави семейства и са свидетели на negliжиране, кавги, караници и да съжителстват с „невротични“ родители.
- Преобгрижването от страна на двамата или само от единият родител, отчитано като добра родителска загриженост във времето може да доведе до проблеми или житейски несполуки.

Всеизвестно е, че конфликтните състояния ги има и ще има, но трудно се приема, че конфликтът не е война, а израз на различно мнение. Двуполусното мнение е неизбежно присъствие в ежедневната дейност на всяка социална система, вкл. Семейството. Всяка една от страните желае нейната гледна точка да бъде приета. „Другото“ мнение се приеме като конфликт, който протича с различна енергия, отличаваща се по скорост, форма и посока, а не като естествен спътник за подем и усъвършенстване.

Често срещани във всички етапи и възрасти на една връзка, независимо дали вече е семейна или все още не, са „тихите“ разочарования и разминавания по въпроси свързани с възпитанието на децата, кариера или др. теми свързани със семейния живот. Продължителното им съществуване могат да доведат до кризисни ситуации, които в чувствено емоционален план биха могли да се преживеят тежко и продължително от всички членове на семейството. Ако това нещо започне да се случва често, вместо да се търпи и преживява самостоятелно с месеци и години, много по-добре е своевременно да се потърси психотерапевтична помощ, за да се гарантира по-бързо и безболезнено излизане от това състояние, или според Л. Радославова да се търсят начини за провеждане на обучения за „изграждане на индивидуални социални умения“.

Причини за конфликт в семейството

Конфликтите в семейството най-често могат да са провокирани от:

- съпрузите,
- между родителите и деца,
- единият от съпрузите и възрастните родител/ите,
- баба, дядо и внуци

Четири групи (по-горе) могат да имат различна по сила и продължителност противоречие и конфликт в живота на семейството. Могат да се отбележат следните причини за конфликт между съпрузи/родителите на дете/цата:

- Психо-социална несъвместимост между съпрузите;
- Неудовлетворени потребности от поло

(Киров, Пл., Конфликти в соц. работа. Стр. 285)

Извод Независимо от различните причини за спор в семейството, у родителите е нужно да се наблюдава конфликтна устойчивост. Трудните ситуации между родители и деца са повод в поведението на родителите да се вижда зрелостта им в социалното взаимоотношение. Според Пламен Киров, конфликтната устойчивост или още казано психологическа устойчивост да включва следните компоненти:

- Емоционален - Умението да се управляват емоциите от всеки родител в конфликтната ситуация, способност да се открито да се да се изразяват емоциите без изпадане в депресивно състояние.

- Волеви – Съзнателен контрол и управление на себе си, своето поведение и психологическото си състояние.

- Познавателен – Умение да се определи началото на конфликта, анализ на причините за възникването му, умението да се сведат до минимум изкривените възприятия на ситуацията.

- Мотивационен – Състояние на вътрешните подбудителни линии, които подпомагат оптимално поведението в трудна ситуация на взаимодействие.

- Психомоторен – осигурява правилното поведение и действие, тяхната точност и съответствие на ситуацията.

(Киров, Пл., Конфликти в социалната работа)

Решаване на конфликти (има го и в др. статия)

Според Л. Милков общуването е естествен процес и основна форма на човешка дейност, а конфликтът е сред най-сложните форми на общуване между индивидите. Той дори е свързан с властовите отношения между представителите на различните сили, със социалните позиции на класите, етносите, народностите, групите, колективите и отделните личности. За разрешаването на конфликтите, всяка страна използва разнообразни средства от най-различно естество, чрез които се постигат набелязаните цели и се удовлетворяват интересите на участващите (Милков, Л., 2014)

Й. Балтаджиева също е на мнение, че единствената форма на общуване е диалога, във и чрез който може да се постигне единомислие, въпреки сблъсъка на мнения и убеждения. Според нея в създадените конфликтни ситуации може да се поставят дълго неразрешени проблеми и разногласия, дори нерешени с дни и месеци. Противоречията между страните са в състояние да тлеят от години, но постоянно се възобновяват в търсене на оптимален вариант за тяхното решение. (Балтаджиева, Й., 2004)

Концепция на проучването. Съдържание на анкетната карта

За изследване на познанията на родителите по проблема с явлението конфликт в семейна среда се проведе анкетно проучване в 2 училища на територията на гр. Русе и гр. Сливо поле. Целта е установяване съществуването на конфликт в семейството; причините и последиците от възникването му, и предлагане на стратегии за разрешаването му. Всичко тава е направено на базата на конкретно изследване сред родители с учащи деца в начална училищна възраст в две населени места - гр. Русе и гр. Сливо поле.

Описание на извадката: Анкетирани са 57 родители, като 36.8% са с образователна степен „бакалавър“, 15.8% - „магистър“, 33% са със средно образование, а 14% са с основно образование. От събраната демографска информация 71,9% от родителите имат момичета, а 28,1% с момчета.

При изготвяне на анкетата са използвани въпроси от следния тип: най-голям процент са от тип „Single Best answer“ - въпросите с най-добър отговор имат няколко опции за отговор. В анкетата родителите могат да избират най-точния отговор, който се доближава до зададения въпрос. От тези въпроси се черпи най-много информация, тъй като анкетираните правят избор към най-подходящия отговор, а при липса - в предложените отговорите се дава възможност за дописване под формата на „Други“. Интерес представляват предложените отговори от родителите, които ще се използват при анализ на събраните данни. Също така има въпроси от вида „Dichotomous Questions“ (Yes/No Questions) - Дихотомните въпроси (или въпросите от вида Да или Не) са сравнително малко в изготвената анкета, но дават конкретна информация по поставения проблем.

Още в началото към анкетираните е зададен въпрос: Какво според вас е конфликт? Резултатите са представени на фиг.1 и се вижда, че над 30% от анкетираните родители смятат, че е „спор“ или „агресия“, над 20% - „борба“ и около 15% - „съперничество“.

Фиг. 1

На въпрос към родителите за честотата на конфликт на детето им с връстници анкетираните родители категорично отговарят, че 8,8% постоянно/всеки ден са в конфликт със съученик или дете от приятелския кръг. Най-голям е процента на отговорилите – близо 37% за конфликт на децата им „няколко пъти седмично“, а близо 16% от децата са в конфликт „няколко пъти месечно“.

На въпрос към родителите свързан с причините за създаването на конфликтни ситуации с децата им са с голяма категоричност при един от отговорите, който е „импулсивност“ фиг.2. Другите отговори на зададения въпрос са отбелязани на фигурата и обобщено от 6 отговора събират общо 34%.

Фиг. 2

На фиг. 3 се виждат отговорите на зададен интересен въпрос свързан с причини за конфликт, който е възникнал в семейството. Отново се забелязва безусловност в един от отговорите предоставен от анкетираните. Близо 37% от родителите са на мнение, че най-големия проблем,

който създава конфликт в семейството е „разминаване във възпитанието“. 21% родителите са допълнили въпроса и към отговор „други“ са добавили: напрегнато ежедневиe, тежък ден и др. В таблицата се вижда, че конфликт се предизвиква в семейството ѝ от „ниската успеваемост в училище“(15%), а също така с еднакъв резултат (8,8%) са „аморалното поведение в училище“ и „междупоколенческите спорове“.

Фиг.3

Резултатите на фиг. 4 са предоставени от родителите по повод на търсене на стратегия за разрешаване на възникнали конфликти в семейството. Близко 45% от анкетираните са категорични в своя отговор и той е „по-честа комуникация“. Около 25% отговорят , че виждат като работеща стратегия при конфликтни ситуации – компромисът.

Фиг.4

Извод

Целта на проведеното изследване е да се установи съществува ли конфликт в семейството, да се фиксират причини и последици от възникването му, и да се предложат стратегии за разрешаването му. Събрана е информация на базата на конкретно изследване на 57 семейства в гр. Русе и гр. Сливо поле с деца в начална училищна възраст

Родителите смятат, че конфликтът излиза от нормалните позитивни норми на общуването и се припознава като: спор, агресия или борба. Това, което буди най-голямо притеснение е, че около 60% от анкетираните споделя, че децата им влизат в конфликт много често, а някои заявяват че се среща всекидневно около децата им– в къщи или в училище. Интерес представляват отговорите свързани с причините за конфликт в семейството. На фиг.3 е видно, че „разминаване във възпитанието“ е най-голямата причина, следвана от добавените отговори, като „напрегнато ежедневиe, тежък ден и др.“

Родителите също така споделят, че причината за конфликт в семейството с детето им е „импулсивността“.

Търсенето на стратегии за разрешаване на конфликти е най-важният подход във всяко семейство. В проведеното изследване се установява, че близо половината от анкетираните са на мнение за най-работеща стратегия, която е „честата комуникация“ с децата, а на второ място се нарежда „компромисът“.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Семейната среда е най-важния фактор за нашето психично, а вследствие на това и физиологично здраве. Именно поради тази причина, ако забелязваме че има неразрешени конфликти, проблемни взаимоотношения или пък просто не се чувстваме добре по определени теми е задължително да се потърси помощ. Така си дава шанс за по-здраво семейство и един по-качествен личен живот.

По-голяма част от учените – конфликтолози са на мнение, че диалогът е най-често използваната форма при разрешаване на конфликти. Значителна част от създадените конфликтни ситуации могат и се решават чрез общуване и компромис, и не на последно място изграждане на социални компетентности у децата. Това са широко използвани, определени като незаконни, но пък морални дейности. Това е една от причината в институции и организации да се приемат етични кодекси и норми, относно поведението на служители или организиране на обучения за разрешаване на конфликтните ситуации.

REFERENCES

Baltadzhieva, Y. (2004) Intrapersonal Conflicts in the Pedagogical Process. Pedagogy, No. 3. *(Оригинално заглавие: Балтаджиева, Й., (2004) Вътрешноличностни конфликти в педагогическия процес, Педагогика, кн. 3.*

Kirov, Pl. (2012). Conflicts in Social Work. Veliko Tarnovo: Faber Publishing. *(Оригинално заглавие: Киров, Пл., (2012). Конфликти в социалната работа. 2012, издателство „Фабер“ В Търново.*

Milkov, L. (2014). Conflictology. Sofia: Yuni Express Ltd., 2014. ISBN 954–9454. *(Оригинално заглавие: Милков, Л. Конфликтология., Издателство: „Юни Експрес“ ООД, С, 2014, ISBN 954 – 9454*

<https://bg.wikipedia.org/wiki/>

Радославова, Л. (2024). МОДЕЛИ ЗА ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ Проект 2024-ФПНО-01, 60-75. *(Оригинално заглавие: Radoslavova, L. (2024). MODELS FOR FORMATION AND DEVELOPMENT OF SOCIAL COMPETENCE Project 2024-FPNO-01, 60-75.)*